

The Holy See

KATEHEZA PAPE BENEDIKTA XVI.

NA OPĆOJ AUDIJENCIJI

Srijeda, 18. Studenog 2009.

Duboki sklad vjere i umjetnosti

Draga braćo i sestre!

U katehezama proteklih tjedana predstavio sam neke vidike srednjovjekovne teologije. Ali kršćanska vjera, duboko ukorijenjena u muškarce i ene koji su ivjeli u tim stoljećima, nije iznjedrila samo remek-djela teološke literature. Ona je također nadahnula najuzvišenije umjetničke tvorevine ljudske civilizacije: katedrale, kojima se proslavilo kršćanstvo Srednjega vijeka. Naime, tijekom tri stoljeća, počevši od 11. stoljeća, Europa svjedoči izvanrednom umjetničkom pregalaštvu. Drevni kroničar ovako opisuje oduševljenje i revnost koji su vladali u to doba: "Dogodilo se to da se u čitavome svijetu, ali napose u Italiji i u Galijama, počelo obnavljati crkve, od kojih mnoge, budući da su bile još uvijek u dobrom stanju, nije ni trebalo obnavljati. Došlo je do neke vrste natjecanja među narodima; pomislio bi čovjek da se svijet, skinuvši sa sebe stare dronjke, htio na sve strane zaodjenuti bijelom haljom novih crkava. Ukratko, vjernici su prionuli obnovi gotovo svih katedralnih crkava, a i velikog broja monaških crkava, pa čak i seoskih oratorija" (Rudolf Golobradi, *Historiarum* 3,4).

Tom preporodu vjerske arhitekture pridonijeli su različiti faktori. To su prije svega povoljnije povijesne prilike, poput veće političke sigurnosti, praćene stalnim porastom pučanstva i sve većim razvojem gradova, širenjem trgovinskih razmjena i povećanjem bogatstva. Pored toga, arhitekti su iznalazili sve razrađenija tehnička rješenja kako bi povećali dimenzije zdanja, zajamčivši istodobno njihovu čvrstoću i veličanstvenost. No u prvom redu zahvaljujući duhovnoj gorljivosti i aru

monaštva koje je tada bilo u punom zamahu podignute su opatijske crkve, gdje se liturgija mogla slaviti dostojanstveno i svečano, a vjernici su se mogli zadržati u molitvi, privučeni čašćenjem relikvija svetaca, tim odredištima neprekidnih hodočašća. Nastadoše tako romaničke crkve i katedrale, čije je karakteristično obilježje bio longitudinalni raspored, s lađama uzdužnog oblika kako bi zdanje moglo primiti što više vjernika; bile su to vrlo čvrste crkve, jakih zidova, kamenih lukova i jednostavnih i esencijalnih linija. Novost je predstavljalo uvođenje kipova. Pošto su romaničke crkve bile mjesto monaške molitve i vjerničkog štovanja, kipari su se u svojim umjetničkim radovima više vodili odgojnom svrhom no što su se trudili da uni budu tehnički savršeni. Budući da je trebalo pobuditi u dušama snane utiske, osjećaje koji su mogli potaknuti na bijeg od poroka, zla, i na vršenje kreposti, dobra, česta je tema bila prikazivanje Krista kao sveopćeg suca, okruena likovima iz Otkrivenja. Te prikaze općenito nalazimo na portalima romaničkih crkava, čime se htjelo istaknuti da Krist predstavlja Vrata koja vode u nebo. Vjernici, prešavši preko praga svetoga zdanja, ulaze u vrijeme i prostor različit od onog iz svagdanjeg ivota. Iza ulaznih vrata crkve, vjernici u Krista, pravedna i milosrdna vladara, imali su priliku, a to je i bila nakana umjetnika, unaprijed kušati vječno blaenstvo u slavljenju liturgije i u pobonim djelima koja su činili u svetom zdanju.

U 12. i 13. stoljeću, počevši od sjevera Francuske, proširila se druga vrsta arhitekture u izgradnji svetih zdanja; riječ je o gotičkoj arhitekturi koja je imala dva nova obilježja u odnosu na romaničku, a to su okomito uzdizanje i osvijetljenost. Gotičke su katedrale pokazivale sintezu vjere i umjetnosti koja je skladno izraena univerzalnim i očaravajućim jezikom ljepote, koji još i danas pobuđuje divljenje. Zahvaljujući uvođenju lukova pod oštrim kutom, koji su se oslanjali na jake stupove, bilo je moguće u značajnoj mjeri povećati visinu zdanja. Uzdizanjem lađa u visinu eljelo se pozvati na molitvu i ono je samo predstavljalo molitvu. Gotička katedrala htjela je tako, svojim arhitektonskim linijama, izraziti čenju duša prema Bogu. Pored toga, zahvaljujući primjeni novih tehničkih rješenja, u vanjskim zidovima mogli su se ostaviti otvori i mogli su ih resiti višebojni stakleni prozori. Drugim riječima, prozori su postajali velike svijetle slike, vrlo prikladne da pouče narod u vjeri. Na njima je – putem niza prizora – ispričovijedan ivot nekog sveca, neka prispodoba ili drugi biblijski događaji. S obojenih se prozora ne vjernike slijevao snop svjetla kako bi im pripovijedao povijest spasenja.

Druga je odlika gotičkih katedrala činjenica da je u njihovoj izgradnji kao i u njihovu ukrašavanju, na različit ali sloan način, sudjelovala cjelokupna vjerska i građanska zajednica; sudjelovali su skromni i moćnici, nepismeni i učeni, jer su u toj zajedničkoj kući svi vjernici bili poučavani u vjeri. Gotičko kiparstvo učinilo je od katedrala "Bibliju u kamenu", predstavljajući epizode iz evanđelja i prikazujući sadraje iz liturgijske godine, od Gospodinova rođenja pa do njegove proslave. U tim stoljećima, uz to, sve se više širilo shvaćanje Gospodinova čovještva a trpljenja koja je podnio za vrijeme svoje muke prikazivana su na realističan način: Raspeti koji pati (Christus patiens) postao je svima omiljena slika a imala je za cilj nadahnuti pobonost i pobuditi kajanje za grijehe. Nije nedostajalo ni starozavjetnih likova, čija je povijest na taj način postala bliska vjernicima koji su pohađali katedrale. Svojim licima punim ljepote, miline, umnosti, gotičko je kiparstvo iz 12. stoljeća

otkrivalo radosnu i ozbiljnu pobonost, kojoj je bilo osobito milo širiti duboku i sinovsku pobonost prema Majci Bojoj, koju se katkad promatra kao mladu enu, nasmijanu i majčinskog izgleda, ali koja je u prvom redu prikazivana kao, moćna i milosrdna, gospodarica neba i zemlje. Vjernike koji su se slijevali u gotičke katedrale veselilo je ondje pronaći umjetničke izraze koji su podsjećali na svece, te uzore kršćanskog ivota i zagovornike kod Boga. A nije nedostajalo ni "laičkih" prikazivanja ivota; znalo se naime tu i tamo naći prikaze radova na polju, kao i slike iz znanstvenog i umjetničkog svijeta. Sve je dakle bilo usmjeravano i prinošeno Bogu na mjestu u kojem se slavila liturgija. Tekst natpisa urezanog nad središnjim ulazom u Saint-Denis u Parizu pomoći će nam bolje shvatiti značenje koji se pridavalo gotičkoj katedrali: "Prolazniče, koji eliš hvaliti ljepotu ovih vrata, ne daj da te zabljesne ni zlato, ni veličanstvenost, već radije naporni rad. Ovdje blista znamenito djelo, ali dao Bog da ovo znamenito djelo koje blista učini da zabljestaju duhovi, kako bi se sa svijetlim istinama zaputili prema pravome svjetlu, gdje je Krist prava vrata."

Draga braćo i sestre, elim sada istaknuti dva elemente romaničke i gotičke umjetnosti koji su korisni i za nas. Prvi je element umjetnička remek-djela nastala u Europi u prethodnim stoljećima nije moguće razumjeti ako se nema pred očima vjerski duh koji ih je nadahnuo. Umjetnik, koji je uvijek svjedočio susretu između estetike i vjere, Marc Chagall, pisao je da su "slikari stoljećima umakali svoj kist u onu obojenu abecedu koja je bila Biblija." Kada vjera, a na osobit način vjera slavljena u liturgiji, susretne umjetnost, stvara se duboki sklad, jer obje mogu i ele govoriti o Bogu, čineći vidljivim Nevidljivog. Htio bih to podijeliti na susretu s umjetnicima koji će se odrati 21. studenoga, ponavljajući također njima onaj prijedlog za prijateljstvom između kršćanske duhovnosti i umjetnosti, za kojim su izrazili elju moji časni prethodnici, osobito sluge Boje Pavao VI. i Ivan Pavao II. Drugi je element snaga romaničkog stila i sjaj gotičkih katedrala koji nas podsjećaju da je via pulchritudinis, put ljepote, povlaštenu i očaravajući put kojim se moemo pribliiti Boje misteriju. Što je ljepota, koju pisci, pjesnici, glazbenici promatraju i pretaču u svoj jezik, ako ne odraz sjaja vječne Riječi koja je tijelom postala? Sveti Augustin kae: "Pitaj ljepotu zemlje, pitaj ljepotu mora, pitaj ljepotu sveudilj prisutna zraka koji udišemo. Pitaj ljepotu neba, pitaj poredak zvijezda, pitaj sunce, koji svojim svjetlom rasvjetljava dan; pitaj mjesec, koji svojim sjajem razbija tminu noći. Propitaj se kod ivotinja koje se kreću vodom, koje hodaju zemljom, koje lete zrakom: duše koje se sakrivaju, tijela koja se pokazuju; vidljivo koje trai ruku vodilju, nevidljivo koje vodi. Pitaj ih samo! Svi će ti odgovoriti: Gledaj nas: lijepi smo! Njihova ih ljepota daje upoznati. Tu promjenjivu ljepotu... ta tko ju je stvorio, ako ne Nepromjenjiva Ljepota?" (Discorsi, 241, 2-3).

Draga braćo i sestre, neka nam Gospodin pomogne iznova otkriti put ljepote kao jedan od, moda najprivlačnijih i najdivnijih, putova koji daju susresti i ljubiti Boga.